

REHBER ÖĞRETMENLERİN EMPATİK EĞİLİM VE EMPATİK BECERİ DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Dr. İbrahim Yıldırım**

GİRİŞ

Bu araştırmada, "rehber öğretmen"lerin empatik eğilim ve beceri düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir.

Gerek kişiler arası ilişkilerde, gerek danışan-danışman ilişkisinde bulunması gereken temel koşullar "empati", "saygı" ve "saydamlık" olarak belirtilmekte ve bu temel koşullar çoğu kimse tarafından kabul edilmektedir (Acar, 1989).

İdeal bir danışmanın her şeyden önce empatik olması beklenmektedir. Empati, kısaca, başka bir insanın duygu ve yaşantıları ile bunların anlamını doğru olarak algılama ve iletme biçiminde tanımlanabilir. Danışanı ile empatik ilişki içinde bulunan danışman, danışanın kızgınlık, korku ve mutluluk gibi duygularının nedenleri, sonuçları ve anlamlarını -kendini kaybetmeden- anlayabilir. Danışman, danışanına ancak böylesine bir empatik ilişki içerisinde yardımcı olabilir.

Halkides (1958), Truax ve Carkhuff (1965), Rogers ve ark. (1967), Roges ve Gendlin (1967), Horowitz (1969) ve Truax (1969) yaptıkları araştırmalarda danışman/terapist ile danışan/hasta arasındaki empatik ilişkinin önemini belirtmektedirler (Akt: Bergin ve Garfield, 1971).

Shapiro ve Voog (1969) ise bir kolej öğrencisinin empati düzeyinin, oda arkadaşının akademik başarı notunu % 10-14 oranında etkilediğini vurgulamaktadırlar. Dickenson ve Truax (1966), grupla psikolojik danışma alan öğrencilerin, danışma almayan öğrencilere kıyasla notlarında artış olduğunu bulmuş ve bunda danışmanın empatik oluşunun önemine dikkat çekmişlerdir.

Kişilerin nasıl empatik, içten, saygılı ve saydam olabilecekleri tartışılan bir konudur. Bir görüşe göre, ancak doğuştan yardımsever kişiler (the inherently helpfull person) bu terapötik koşulları sağlayabilir (Stoffer 1968; Truax ve ark. 1967; Akt, Bergin ve Garfield 1971; Shapiro ve Voop, 1969). İkinci bir görüşe göre (Truax ve Carkhuff 1967; Aspve ve ark., 1966; Akt: Bergin ve Garfield 1971) ise bu terapötik koşullar sonradan eğitimle kazanılabilir.

* 1. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulmuştur.

** Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi.

Bu bilgiler ışığında yüksek düzeyde empati kurabilmek için yardımsever bir kişilik özelliğine sahip olmak ve bunun üzerine bir eğitim görmek gerektiği söylenebilir.

Problem

Türkiye'de ortaöğretim kurumlarına, öğrencilere psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunmak amacıyla, PDR programından mezun olanların yanısıra Eğitim Bilimleri Bölümünün diğer programları ile psikoloji, sosyoloji vb. çeşitli programlardan mezun olanlar ve ilköğretim müfettişleri de rehber öğretmen kadrosuna atanmaktadır. Bu durum meslektaşlar arasında çeşitli tartışmalara yol açmakta, okul müdürü ve öğretmenler arasında da mesleğe ilişkin kuşku, şikayet ve yakınmaları gündeme getirmektedir. Tartışmalara ışık tutması bakımından bu araştırmada "cinsiyet", "yaş", "meslekî kıdem", "rehber öğretmenliğe girme biçimi" ve "mezun olunan program" olmak üzere beş değişken ele alınarak, bu değişkenler açısından rehber öğretmenlerin empati düzeyleri incelenmiştir.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin farklı illerindeki okullardan gelen ve MEB'ce Samsun ve İçel'de düzenlenen Psikolojik Danışma Kurslarına katılan 52 kadın ve 65 erkek olmak üzere toplam 117 rehber öğretmen oluşturmuştur. Örneklem grubundan 65 kişi PDR (EPH), 41 kişi ise diğer programlardan mezundur. Gruptan 11 kişinin cevap kağıtları çeşitli nedenlerle geçersiz çıkmış, 106 kişinin cevap kağıtları üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) ve Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ-B) aracılığı ile elde edilmiştir. EEÖ, kişilerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini, EBÖ-B ise bireyin empati kurma becerisini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Dökmen tarafından yapılan çalışmalar sonucu her iki ölçeğin de geçerlik ve güvenilirlikleri yüksek bulunmuştur. Rehber öğretmenlere ilişkin bilgiler ise araştırmacı tarafından hazırlanan bir anket aracılığı ile toplanmıştır.

Veri Çözümleme Yöntemi

Verilerin çözümlenmesinde Varyans Analizi ile "t" istatistikleri kullanılmış, değişkenlerin çapraz dağılımları çıkartılmıştır. Verilerin analizinde SYSTAT programından yararlanılmış, araştırmada önemlilik düzeyi ise .05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, araştırmada ele alınan her değişkenle ilgili bulgular tablolar halinde verilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

1. Cinsiyetlerine Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeyleri

Araştırmada, cinsiyetlerine göre rehber öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerine ilişkin veriler üzerinde analiz yapılmış ve sonuçlar Tablo - 1'de verilmiştir.

Tablo - 1
Cinsiyetlerine Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin n, x, s ve t Değerleri

Cinsiyet	İst.	n	x	s	t	Ön. Düz.
Kadın		46	160.07	11.74	1.37	.05
Erkek		60	156.72	13.36		Önemsiz

Tablo - 1'de görüldüğü gibi, cinsiyetlerine göre rehber öğretmenlerin empatik eğilim puan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur. Bu sonuçlar, empatik eğilimin bir kişilik özelliği olması ile açıklanabilir.

Cinsiyetlerine göre rehber öğretmenlerin empatik beceri düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan analiz sonuçları da Tablo - 2'de sunulmuştur.

Tablo - 2
Cinsiyetlerine Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Beceri Düzeylerine İlişkin n, x, s ve t Değerleri

Cinsiyet	İst.	n	x	s	t	Ön. Düz.
Kadın		46	188.85	21.84	2.60	.01
Erkek		60	171.92	43.93		Önemli

Tablo - 2'de görüleceği gibi, kadın rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalaması, erkeklerinkine kıyasla önemli düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bilindiği gibi, beceri bir eğitimle kazanılmaktadır. Örnekleme oluşturan kadınların çoğu (% 74) PDR programı mezunudur. Buna karşın erkeklerin % 52'si PDR % 48'i ise diğer programlardan mezundurlar. PDR programlarında öğrencilerin empatik beceri kazanmaları üzerinde önemle durulmaktadır. Empatik eğilim düzeyleri arasında önemli bir fark olmamasına karşın, kadın reh-

ber öğretmenlerin empatik beceri düzeylerinin, erkeklerinkine kıyasla önemli derecede yüksek çıkması, PDR programının bu niteliğinden kaynaklanabilir.

2. Yaşlarına Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeyleri

Araştırmada, yaşları bakımından rehber öğretmenler üç yaş grubuna ayrılmışlardır. Grupların empatik eğilim düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan varyans analizi sonuçları Tablo - 3'de sunulmuştur.

Tablo - 3

Yaşlarına Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

VK	KT	SD	KO	F	Ön. Düz.
YAŞ	1092.484	2	546.242	3.532	.05
HATA	15930.459	103	154.665		önemli

Tablo - 3'de görüldüğü gibi, Varyans Analizi sonuçlarına göre, yaşları bakımından rehber öğretmenlerin empatik eğilim puan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Grupların ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo - 4'de gösterilmiştir.

Tablo - 4

Yaşlarına Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin n, x, s ve t Değerleri

Yaş	İsta.	n	x	s	t	Ön. Düz.
20-29		57	160.07	13.12	0.22	önemsiz
30-39		25	159.52	8.98		
20-29		57	160.07	13.12	2.37	.05 önemli
40 ve üstü		24	152.5	13.77		
30-39		25	159.52	8.98	2.18	.05 önemli
40 ve üstü		24	152.25	13.77		

Tablo - 4 incelendiğinde görüleceği gibi, yaşları küçüldükçe grupları empatik eğilim puan ortalamaları yükselmektedir. 20-39 yaşları da rehber öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri arasında önemli bir fark çıkmamıştır. 40 ve daha yukarı yaştaki rehber öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri, daha aşağı yaştakilere göre önemli düzeyde düşük çıkmıştır. 40 ve daha

yukarı yaştaki rehber öğretmenlerin nitelikleri incelendiğinde, bunların çoğunun erkek ve evli olduğu, % 71'nin PDR dışındaki programlardan geldiği ve % 58'inin rehber öğretmenliği istemeyerek veya tesadüfen seçtiği görülmüştür. 40 ve daha yukarı yaştaki rehber öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin düşük çıkması, sözü edilen bu nitelikleriyle ilgili olabilir.

Yaşlarına göre rehber öğretmenlerin empatik beceri düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan varyans analizi sonuçları ise Tablo - 5'de verilmiştir.

Tablo - 5

Yaşlarına Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Beceri Düzeylerine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

VK	KT	SD	KO	F	Ön. Düz.
YAŞ	23072.542	2	11536.271	9.925	.001
HATA	119722.062	103	1162.350		önemli

Tablo 5'de görüleceği üzere, varyans analizi sonuçlarına göre, rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını bulmak amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo - 6'da verilmiştir.

Tablo - 6

Yaşlarına Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin n, x, s ve t Değerleri

Yaş	İsta.	n	x	s	t	Ön. Düz.
20-29		57	188.90	20.05	0.48	önemsiz
30-39		25	183.16	58.78		
20-29		57	188.90	20.05	6.37	.001 önemli
40 ve üstü		24	152.33	24.93		
30-39		25	183.16	58.78	2.41	.05 önemli
40 ve üstü		24	152.33	24.93		

Tablo - 6'da görüldüğü gibi, yaşları yükseldikçe, rehber öğretmenlerin empatik beceri puanları düşmektedir. 39 ve daha aşağı yaşlardaki rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamaları arasındaki fark önemsiz çıkmasına karşın, 39 ve daha aşağı yaştakilerle 40 ve daha yukarı yaştaki rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Hatırlanacağı üzere, aynı yaş gruplarındaki rehber öğretmenlerin

empatik beceri düzeylerinin, daha düşük yaştakilere kıyasla düşük çıkmasının nedeni, 40 ve daha yukarı yaştaki rehber öğretmenlerin daha önce belirtilen nitelikleriyle ilgili olabilir.

3. Meslekteki Kıdeme Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeyleri

Meslekteki kıdeme göre rehber öğretmenler "1-3", "4-10" ve "11 ve üstü" yıl olmak üzere üç kıdem grubuna ayrılmışlardır. Grupların empatik eğilim düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan varyans analizi sonuçları Tablo - 7'de sunulmuştur.

Tablo - 7

Meslekteki Kıdeme Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

VK	KT	SD	KO	F	Ön. Düz.
KIDEM	233.527	2	116.764	0.716	.05
HATA	16789.416	103	163.004		önemsiz

Tablo - 7'de görüldüğü üzere, meslekteki kıdem bakımından grupların ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur. Bu sonuç empatik eğilimin bir kişilik özelliği oluşu ile ilgili olabilir. Meslekteki kıdeme göre rehber öğretmenlerin empatik beceri düzeylerine ilişkin grupların verileri üzerinde yapılan varyans analizi sonuçları Tablo - 8'de sunulmuştur.

Tablo - 8

Meslekteki Kıdeme Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Beceri Düzeylerine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

VK	KT	SD	KO	F	Ön. Düz.
KIDEM	15212.336	2	7606.168	6.141	.01
HATA	127582.268	103	1238.663		önemli

Tablo - 8'de görüldüğü üzere, Varyans Analizi sonuçlarına göre mesleki kıdem bakımından rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını bulmak amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo - 9'da sunulmuştur.

Tablo - 9

Meslekteki Kıdeme Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Beceri Düzeylerine İlişkin n, x, s, ve t Değerleri

Kıdem Yılı	İsta.	n	x	s	t	Ön. Düz.
1-3		49	159.47	14.05	0.36	önemsiz
4-10		33	158.06	9.90		
1-3		49	159.49	14.05	4.73	.001 önemli
11 ve üstü		24	155.67	13.48		
4-10		33	158.06	9.90	2.44	.05 önemli
11 ve üstü		24	155.67	13.48		

Tablo - 9'da meslekteki kıdem yükseldikçe rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamalarının düştüğü gözlenmektedir. Mesleki kıdemi 1-3 yıl olanlar ile 4-10 yıl olan rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur. Buna karşın, mesleki kıdemi 10 ve daha aşağı yıl olanların empatik beceri puan ortalamaları, mesleki kıdemi 11 ve daha fazla yıl olanlarına kıyasla önemli düzeyde yüksek bulunmuştur. 11 ve daha fazla yıl kıdemli rehber öğretmenlerin % 75'i erkek ve 40 yaşın üzerinde, % 63'ü PDR dışındaki programlardan mezundurlar ve % 50'si ise rehber öğretmenliğe istemeyerek veya tesadüfen girdiklerini belirtmişlerdir. Bu nitelikleri nedeniyle mesleki kıdemi daha yüksek olan rehber öğretmenlerin empatik beceri düzeyleri, mesleki kıdemi düşük olanlarına kıyasla düşük çıkmış olabilir.

4. Mezun Olunan Programa Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeyleri

Araştırmada, rehber öğretmenler PDR (EPH) programından mezun olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Grupların empatik eğilim düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan t testi sonuçları Tablo - 10'da gösterilmiştir.

Tablo - 10

Mezun Olunan Programa Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin n, x, s ve t Değerleri

Mez. Ol. Pr.	İst.	n	x	s	t	Ön. Düz.
PDR		65	160.47	11.91	2.46	.05 önemli
Diğer		41	154.24	13.15		

Tablo - 10'da görüldüğü gibi, PDR (EPH) ve diğer programlardan mezun olan rehber öğretmenlerin empatik eğilim puan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Elde edilen bulgular Yıldırım (1992) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Mezun olunan programa göre, rehber öğretmenlerin empatik beceri düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan t testi sonuçları ise Tablo - 11'de verilmiştir.

Tablo - 11
Mezun Olunan Programa Göre Rehber Öğretmenlerin
Empatik Beceri Düzeylerine İlişin n, x, s ve t Değerleri

Mez. Ol. Pr.	İst.	n	x	s	t	Ön. Düz.
PDR		65	185.75	40.10	2.51	.05 önemli
DIĞER		41	168.98	28.65		

Tablo - 11'de görüleceği gibi, PDR Programından mezun olan rehber öğretmenlerin empatik beceri puan ortalaması, diğer programlardan mezun olanlarınkine kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç PDR programının içeriği ile açıklanabilir. PDR programında bireysel ve grupla psikolojik danışmaya ilişkin dersler yer almakta. ayrıca üçüncü ve dördüncü sınıflarda yoğun olarak psikolojik danışma uygulamaları yapılmaktadır. Elde edilen bulgular, Yıldırım (1992) tarafından yapılan araştırmada bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

5. Mesleğe Girme Biçimine Göre Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeyleri

Araştırmada, rehber öğretmenler mesleğe "isteyerek" ve "istemeyerek/ tesadüfen" girenler olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. Grupların empatik eğilim düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan t testi sonuçları Tablo - 12'de sunulmuştur.

Tablo - 12
Mesleğe Girme Biçimine Göre Rehber Öğretmenlerin
Empatik Eğilim Düzeylerine İlişin n, x, s ve t Değerleri

Mes. G. Biç.	İst.	n	x	s	t	Ön. Düz.
İsteyerek		57	160.79	11.89	2.66	.06 Önemli
Tesa./İstemeyerek		49	155.12	13.11		

Tablo - 12'de görüleceği gibi, rehber öğretmenliğe isteyerek girenlerin empatik eğilim puan ortalaması mesleğe tesadüfen veya istemeyerek girenlerinkine kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Rehber öğretmenlerin % 46'sı mesleğe tesadüfen veya istemeyerek girmiştir. Rehber öğretmenliğe tesadüfen veya istemeyerek girenlerin çoğunu PDR (EPH) dışındaki programlardan gelenler oluşturmaktadır. Örneklem grubundaki rehber öğretmenlerin % 39'u PDR dışındaki programlardan gelmişlerdir ve bunların % 54'ü ise rehber öğretmenliğe istemeyerek/tesadüfen girdiklerini bildirmişlerdir. Bu niteliklerinden dolayı, rehber öğretmenliğe istemeden veya tesadüfen girenlerin empatik eğilim düzeyleri daha düşük çıkmış olabilir.

Mesleğe "isteyerek" giren ile "tesadüfen veya istemeyerek" giren rehber öğretmenlerin empatik beceri düzeylerine ilişkin veriler üzerinde yapılan t testi sonuçları Tablo - 13'de verilmiştir.

Tablo - 13
Mesleğe Girme Biçimine Göre Rehber Öğretmenlerin
Empatik Beceri Düzeylerine İlişkin n, x, s ve t Değerleri

Mes. G. Biç.	İst.	n	x	s	t	Ön. Düz.
İsteyerek		57	179.97	25.82		
Tesadüfen/İstemeyerek		49	168.45	30.86	2.06	.05
						Önemli

Tablo - 13'de görüldüğü gibi, rehber öğretmenliğe isteyerek girenlerin empatik beceri puan ortalaması, tesadüfen veya istemeyerek girenlerinkine göre daha yüksek bulunmuştur. Sonucun böyle çıkması, mesleğe istemeyerek/tesadüfen girmiş rehber öğretmenlerin daha önce belirtilen nitelikleriyle ilgili olabilir. Elde edilen bu bulgular mesleki rehberlik ile mesleğe alanda yetişmiş kimselerin atanmalarının gereğini vurgular niteliktedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada rehber öğretmenlerin empatik eğilim ve beceri düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir.

a - Mesleğe isteyerek giren rehber öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri, mesleğe tesadüfen veya istemeyerek girenlerinkine: PDR programından mezun olanların diğer programlardan mezun olanlara ve yaşı küçük olan rehber öğretmenlerin yaşı daha büyük olanlara kıyasla empatik eğilim düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

b - Kadınların, erkeklere: yaşı küçük olanların, yaşı daha büyük olanlara: mesleki kıdemi az olanların, daha kıdemli olanlara: PDR programından mezun

olanların, diğer programlardan mezun olanlara: rehber öğretmenliğe isteyerek girenlerin, tesadüfen veya istemeyerek girenlere kıyasla empatik beceri düzeyleri anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak yapılan bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. Mesleğe isteyerek giren rehber öğretmenlerin empati düzeyleri, mesleğe tesadüfen veya istemeyerek girenlerinkine: PDR programından mezun olanların empati düzeyleri de diğer programlardan mezun olanların empati düzeylerine göre yüksek bulunmuştur. Buradan meslek seçiminin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, daha orta öğretimin ilk yıllarından başlayarak mesleki rehberlik çalışmalarına daha çok önem verilmelidir. Ayrıca rehber öğretmenliğe alanda yetişmiş kimseler atanmalıdır.

2. Öncelikle PDR dışındaki programlardan mezun olup da halen rehber öğretmenlik yapanlara yönelik hizmetiçi kurslar düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

Acar, V.A. (1989),**Terapötik İletişim**. Ankara.

Bergin. A.E: Garfield, S. L., (Ed), (1971), **Handbook of Psychotherapy and Behavior Change**, John Wiley and Sons Inc. New York.

Dickenson, W.A., Truax, C. B. (1966), "Group Counseling with College Underachievers: Comparisons with a Control Group and Relationship to Empathy, Warmth, and Genuineness", **Personel and Guidance Journal**, Vol. 45, 243-247.

Dökmen, Ü., (1988) "Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama İle Geliştirilmesi" **A.Ü. EBF Dergisi**, sayı: ...

Shapiro. J. G: VOOG. T., (1969), "Effect of the Inherently Helpfull Person on Student Academic Achievement," **Journal of Counseling Psychology**. Vol. 16, 290-294.

Yıldırım. İ., (1992) "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencileri ile Psikoloji Öğrencilerinin Empati, Eğilim ve Beceri Düzeyleri." **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 8.